

SZÓ- ÉS SZÓLÁSMAGYARÁZATOK

Asztély. 1864. június 29-én Balajthy István református lelkész a következőket írta: „a község még *Aszté* nevet is visel”, a dátumozásban: „*Asztében*”. Továbbá: „A község élő neve mely a nép alykán forog, a míveltebb osztály *Aszté*-nak írja és mondja” (MIZSER LAJOS, Bereg megye Pesty Frigyes helységnévtárában 1864–1865. Nyíregyháza, Levéltári Évkönyv 11: 441 – a kiemelések tőlem, M. L.). Ezt LEHOCZKY TIVADAR is igazolja: „Hajdan *Aszté* és *Asztéj*nek is mondatott” (Beregvármegye monographiája. Ungvár, 1881. 3: 24 – a kiemelések tőlem, M. L.). Ma Beregsurány felől magyarul *Asztély*, Beregszász felől pedig *Aszté* van kiírva a községnévtáblára, ukránul az ejtésnek megfelelően: *Астеї*.

A község neve viszonylag későn adatolható, de még mindig nem későn ahhoz, hogy személynévből tudjuk levezetni: 1359: *Aztei*, 1489: *Azthei* (Com. Bereg. 101). CSÁNKI 1378 és 1478 között a modernizált *Asztély* adatot hozza (1: 413). De: 1676–1808 között az *Aszte(i)~Asztej*, illetve ennek helyesírási változatai szerepelnek (Com. Bereg. 101). 1570-ben: *Aszte* (Conscr. port.). Régi pecsétjének körirata: „*Aszté* helységnek pecsétje” (LEHOCZKY i. m. 1: 445). Az *Asztély* formát (*ly*-nal!) először 1851-ben találjuk (FÉNYES, GeogrSz. 1: 56), de csak 1880-tól állandósul (FNESz. 1: 121–2).

A név eredetével a PESTY-féle leírás is foglalkozik: „Hogy honnan vette eredetét a falu neve, bizonyosan nem tudatik; vannak kik azt az Osztály szótól származtatják; hajdan volt egy Asztéli nevezetű család az áll, de már deficiált” (MIZSER i. h.). Ez utóbbi kitaláció lehet, mivel LEHOCZKY sem *Asztély* leírásában, sem pedig a nemesi családok között nem ismer *Asztéli* nevezetű embert. A név magyarozatával a FNESz. (i. h.) igen óvatos. Vagy a szb.-hv., vagy a cseh *Ostoj* személynevet valószínűsíti. Ez a magyarban csakis *Asztai alakot vehetett fel. Ezt bizonyítja, hogy az *-i*-képzős – a már nem használt változata – *asztai*. Az 1570. évi Conscr. port. két családnévet is hoz: Beregszászról (Beregßaß): Johannes *Aztaj*, Csarodáról (Czarnoda): Bartholomaeus *Asztaj*. Az *Asztai* családnévre a jelenlegi Kárpátalján nem leltem, de a 2002-es budapesti telefonkönyvben több *Asztai* nevű előfizető szerepel.

A fentebb elsoroltakból az a nyilvánvaló, hogy a XIX. század közepéig az *Aszté* alak volt az általános. Ha megnézzük a magyar helységneveket, akad közöttük néhány, amely *-é*-re végződik (ezek közé nem számíthatjuk a birtokot jelölő neveket (pl. *Páké*). Ám ha vesszük pl. a *Rábé* (1215/1550: *Rabay*, FNESz. 2: 206, Nagy*rábé* a.) helységnevet, ennek melléknévi alakja családnévként is: *Rábai*. A Szegedhez csatolt Tápé község neve 1138/1329-ben: *Tapai* (FNESz. 2: 614), melléknévi alakja: *tápai* (Juhász Gyula verseiben következetesen így van, de ismeretes vezetéknevként is). Már csak az analógia alapján is az *Aszté* melléknévi alakja az *asztai*. Itt álljunk meg egy szóra! KÁZMÉR MIKLÓS kiváló családnévszótárában van egy kis hiba: „1375: *Asztélyi* Benke” (CsnSz. 53). Nagyon gyanús volt a modernizált adat, és utánanéztem a forrásnak. Ebben Fejércsén a következő van leírva: „*Asztélyi* Benke pusztája, örökös, Kun Ferencz és Kun István telkei között való fél pusztja” (TörtTár. 1909: 473, Ludányi Bay Károly levéltárából közli: Y. S.). Ez még nem is lenne baj, de a keltezésben ez áll: „Actum et datum N. Mada die 29. mensis novembris 1735”. Tehát sajtóhiba történt: a két középső számot felcserélték, helyesen: 1735. Az *Asztélyi* itt nyilvánvalóan a származási helyet jelöli, a *Benke* csakis családnév lehet, miként ebben a levélben a pusztákat vagy a teljes névvel, vagy a vezetéknevével jelölték.

A Csehszlovákiához való csatolás után előbb *Astely*, majd *Astel'* a neve. A második világháború után a Szovjetunióhoz került *Астель* néven. 1947-ben tudatos szlávostítás következményeként a *Лужанка* (tkp. 'rétecske, rétvidék', ami meg is felel a táj jellegének) nevet kapta (FNESz. 1: 121–2). Ukrajna részeként 1991-ben visszakapta az ejtés szerinti formáját: *Астеї*. Bár a határátkelő neve megmaradt *Лужанка*-nak.

MIZSER LAJOS